

JAGODA MARTINČEVIĆ
Zagreb

Primljeno: 22.01.2008.
Prihvaćeno: 15.04.2008.

HRVATSKA PRIMADONA RUŽA POSPIŠ-BALDANI

Životni i stvaralački put nacionalne prvakinje Ruže Pospiš-Baldani. Školovanje, karijera u domovini i u inozemstvu, repertoar, partneri, dirigenti, redatelji, diskografija, nagrade i priznanja.

Mezzosopran Ruža Pospiš-Baldani jedna je od najvažnijih hrvatskih glazbenih umjetnica u povijesti. Ostvarivši karijeru dugu četiri desetljeća svojim se talentom, glasom i umijećem interpretacije uvrstila u red najvećih vokalnih umjetnika 20. stoljeća. O tome svjedoči stvaralački put u domovini i u inozemstvu, brojna i pomno birana repertoar kao i partneri, dirigenti i redatelji svjetskoga glasa s kojima je surađivala nastupajući u najvažnijim opernim kućama i na koncertnim podijima diljem svijeta. Unatoč svjetskoj karijeri ostala je trajno vezana za domovinu i svoju matičnu kuću Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu gdje je stekla naslov nacionalne prvakinje.

Ruža Pospiš-Baldani rodila se 25. srpnja 1942. godine u Varaždinskim Toplicama. Školovanje započinje u Glazbenoj školi u Varaždinu gdje njezin pjevački dar otkriva prof. Ankica Opolski u čijem razredu stječe osnove solo pjevanja. Istodobno nastupa u dječjem zboru škole pod vodstvom prof. Marijana Zuberu koji ju usmjerava i s kojim ostaje u trajnom prijateljstvu. Na Muzičkoj akademiji u Zagrebu studira i diplomira 1965. godine u razredu ugledne pedagoginje prof. Marije Borčić s kojom također ostvaruje dugogodišnju suradnju.

Neobično lijep glas mlade studentice privukao je dirigenta Milana Horvata i redatelja Kostu Spaića koji joj 1961. godine povjeravaju prvu opernu ulogu, to je epizoda ađutanta u operi *Rat i mir* S. Prokofjeva. Ubrzo slijede Maddalena u *Rigolettu* G. Verdija, Suzuki u *Madame Butterfly* G. Puccinija, Končakovna u *Knezu Igoru* A. Borodina i Mercedes u *Carmen* G. Bizeta. Godine 1963. tumači i svoju prvu ulogu u inozemstvu, Veneru u *Orfeju u podze-*

mlju J. Offenbacha u Teatro San Carlo u Napulju. Slijedeća 1964. presudna je za njezinu daljnju karijeru jer tada započinje suradnja s velikim dirigentom Lovrom pl. Matačićem. Na Dubrovačkim ljetnim igrama te godine tumači Ottaviu u *Krunidbi Popeje* C. Monteverdija pod Matačićevim redateljskim i dirigentskim vodstvom i postiže izvanredan uspjeh o čemu pišu i inozemni kritičari. Na velikom gostovanju Zagrebačke opere u Nizozemskoj pjeva Marinu u *Boristu Godunovu* M. P. Musorgskog a već slijedeće debitira na festivalu u Edinburghu kao Eurilda u *Ribaricama* J. Haydna pod ravnanjem Alberta Eredea, debitira u Bavarskoj državnoj operi u Münchenu kao Ulrica u *Krabuljnom plesu* G. Verdija te pjeva svoju prvu Carmen u Zagrebu.

Glas o mladoj umjetnici iznimno lijepa glasa vrlo se brzo širi i već 1966. godine započinje njezina sedmogodišnja suradnja s njujorškom Metropolitan operom u koju stiže na poziv legendarnog direktora Rudolfa Binga. Dobiva angažman kao jedna od najmlađih solistica u povijesti i debitira 13. veljače kao Maddalena u *Rigolettu* nakon koje će nizati sjajne interpretacije Ciece u *Giocondi* A. Ponchiellija, Orfeja Ch. W. Glucka, Verdijeve Amneris u *Aidi* i Ulrice u *Krabuljnom plesu*, Fricke i Erde u *Prstenu Nibelunga* R. Wagnera i, dakako, Bizetovu Carmen, ulogu koja će joj obilježiti veliki dio karijere.

Nakon što je svoju prvu američku Carmen otpjevala u sjevernoameričkom gradu Duluthu, a 1967. i u Houstonu s Placidom Domingom kao partnerom, tri godine za redom (1970. – 1972.) Ruža Pospiš-Baldani otvara Metove sezone u toj ulozi, u vrlo popularnim izravnim radio-prijenosima "od obale do obale". Redatelj Carmen je slavni Jean-Louis Barrault, dirigenti Alain Lombard, Gabor Ötvös, Jean Morel, a partneri među mnogima legendarni Richard Tucker, Jon Vickers i Robert Merrill. Atraktivna Carmen iz Hrvatske je Metova Carmen na mnogim turnejama diljem Amerike, u Bostonu, Clevelandu, Memphisu, Minneapolisu i Detroitu. Kao Carmen sluša ju i publika New Orleansa, te kanadskih gradova Vancouvera i Ottawe. U međuvremenu, naša umjetnica otvara sezone ugledne Lyric Opera u Chicagu kao Marina u *Boristu Godunovu* i Marfa u *Hovanščini* M. P. Musorgskog a na proslavi dijamantnog jubileja znamenitog Carnegie Halla pjeva Sinaidu u Rossinijevu *Mojsiju*. Nižu se i druge velike uloge, Amneris u Verdijevoj *Aidi* na otvaranju sezone u Gran Teatro de Liceo u Barceloni, u San Francisku, u Münchenu i na Salzburškom festivalu 1980. s Herbertom von Karajanom kao dirigentom te Mirellom Freni i Joséom Carrerasom kao partnerima. Njezinu prvu španjolsku Carmen 1969. godine na festivalu u San Sebastianu režira veliki José Tamayo, dirigent je Rafael Frübeck de Burgos, don José je Juan Oncina.

"Habemus Carmen. Ruža Pospiš-Baldani idealna je protagonistica, napokon imamo španjolsku Carmen..." ističe Antonio Fernandez – Cid, najpoznatiji španjolski glazbeni kritičar u prestižnom tjedniku "ABC Madrid". U deset godina Madrid je zove čak tri puta na gala izvedbe *Carmen*. Ona je i prva Carmen novom svjetskom don Joséu, Joséu Carrerasu u kulturnom Teato di Zarzuela koju predstavu izravno prenosi i snima španjolska televizija. Prvu Carmen Ruže Pospiš-Baldani u Münchenu režira znameniti Günter Rennert, redatelj bečke Carmen je isto tako poznati Otto Schenk.

Godine 1975. cijeli glazbeni svijet obilježava 100. obljetnicu od praižvedbe Bizetove opere, Ruža Pospiš-Baldani je najtraženija Carmen u Europi. Londonski Covent Garden, Bečka državna opera, Teatro Reggion u Torinu, napuljski San Carlo, Teatro Real u Madridu, opera u Genovi..., samo su neke od postaja kojima putuje slavna hrvatska Carmen. Priča se nastavlja i u slijedećim sezonama, pa tako već 1976. godine L. Matačić postavlja u Monte Carlu ovu operu upravo zbog svoje omiljene pjevačice, 1977. ona je Carmen u Ženevi a sljedeće na Kanarskim otocima s Placidom Domingom kao partnerom. Godine 1987. ponovno je Carmen u Bečkoj državnoj operi, a devet godina kasnije 1996. i u Zagrebu. U režiji Milka Šparembleka, pod ravnanjem Nikše Bareze a uz Ernesta Grisalesa kao don Joséa tumači svoju posljednju Carmen. Od one davne 1965. godine kada je u toj ulozi u Zagrebu nastupila prvi put u režiji Vlade Habuneka, tumačila je Bizetovu junakinju nekoliko stotina puta diljem svijeta, a u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu u premijernim izvedbama 1972., 1976. i 1984. godine. Među zagrebačkim partnerima bili su Noni Žunec, Josip Šutej, Stojan Stojanov i Krunoslav Cigoj a premijerom 1972. godine ravnao je Lovro pl. Matačić.

Paralelno s tumačenjima Carmen kao i ulogama iz talijanskog belcanto repertoara, prije svega Amneris (g. 1987., prva je Amneris podno piramida u Gizehu, kraj Kaira!), Azucenom i Ulricom, umjetnica je gradila i posve drugi tip uloga, uvrstivši se brojnim nastupima s najuglednijim dirigentima i partnerima u vrhunske tumače Wagnerovih likova. Uz Fricku i Erdu u *Prstenu Nibelunga* kojima će kasnije dodati još i Waltrautu, zaštitni znak ovoga dijela karijere Ruže Pospiš-Baldani postaje Brangäne u *Tristanu i Izoldi*. Prvi je put pjeva 1971. godine u koncertnoj izvedbi u Zagrebu pod ravnanjem Lovre Matačića; iste godine i u Bavarskoj državnoj operi u Münchenu. Usljedit će brojni nastupi u toj ulozi u Rimu, na Salzburškom festivalu pod Karajanovim vodstvom, u Bečkoj državnoj operi, Njemačkoj operi u Berlinu, milanskoj Scali, u Teatro Colón u Buenos Airesu, Ženevi, San Francisku, Trstu, Palermu.

Osim L. Matačića i H. von Karajana dirigenti su Wolfgang Sawalisch, Zubin Mehta, Erich i Karlos Kleiber i mnogi drugi. U milanskoj Scali tumači Fricku u *Walküri* u režiji znamenitog Franca Zeffirellija. Njezinu će Fricku vidjeti i Zagreb 1986. godine u premijernoj postavi *Walküre* u režiji Petera Lehmana pod dirigentskim vodstvom Mire Belamarića s kojim ostvaruje i veliku kreaciju Klitemnestre u *Elektri* R. Straussa također na sceni Zagrebačke opere.

U svojoj matičnoj kući kojoj se uvijek vraćala s veseljem i odgovornosti, Ruža Pospiš-Baldani ostvarila je gotovo sve svoje velike kreacije. Bila je Gluckov Orfej, Bizetova Carmen, Ponchiellijeva Cieca, Verdijeva Amneris i Azucena, Wagnerova Fricka, Straussova Klitemnestra, Saint-Saënsova Dalila, Marina i Marfa Musorgskog a gotovo pri kraju karijere tumači i jedan prekrasan hrvatski lik mitsku Milu Gojsalića u istoimenoj operi Jakova Gotovca. Njezin Varaždin nekoliko je puta slušao interpretacije Orfeja i Didone u *Didoni i Eneju* H. Purcella, Orfeja je tumačila i u Dubrovniku a Carmen u Osijeku.

Među opernim ulogama koje je još ostvarila u inozemstvu treba spomenuti Rinalda u istoimenoj operi G. F. Händela s ansamblom Akademije Sv. Cecilije u Rimu, Spontinijevu *Vestalku* u Ženevi, te Lottu J. Masseneta u *Wertheru* u Bilbaou. Nastupala je uz trojicu najpopularnijih svjetskih tenora Dominga, Carrerasa i Pavarottija, ali i s Nicolaiem Geddom, Alfredom Krausom, Nikolajem Gjaurovim, Francom Corellijem, Carlom Bergonzijem, Sherilom Milnesom, Jamesom Kingom, Theom Adamom, Karlom Riddersbuschom, Renatom Tebaldi, Montserrat Caballé, Leonie Rysanek, Regine Crespin, Helgom Dernesch, Birgit Nilson i mnogim drugim velikim imenima svjetske glazbene scene.

Posebno poglavlje u karijeri naše umjetnice zauzima bogata koncertna djelatnost. I ona je vezana uz velika svjetska imena i birani repertoar oratorija i koncertne pjesme. Sasvim na početku, godine 1965., pojavila se na Muzičkom biennalu Zagreb, festivalu suvremene glazbe u izvedbi skladbe *Apolo i Hiacinta* za glas i osam instrumenata Hansa Wernera Henzea, a uz Vladimira Ruždjaka, Zagrebačku filharmoniju, Wiener Singakademie Chor i dirigenta Milana Horvata sudjelovala je u izvedbi *Requiem*a Paula Hindemitha. Suvremeni glazbeni izričaj biti će još jednom njen odabir 1983. godine kada na otvaranju sezone RAI Roma pjeva glasovite *Gurrelieder* Arnolda Schönberga. Ipak, najveći svjetski koncertni uspjesi Ruže Pospiš-Baldani vezani su uz Verdijev *Requiem* i glazbu J. S. Bacha. Mezzosopransku dionicu u Verdijevu *Requiemu* interpretirala je bezbroj puta, često s Lovrom pl. Matačićem koji je nakon jednog od ranih nastupa u Parizu na proslavi 300. obljetnice Doma invalida

rekao: "Pjevala je tako da sam poželio da meni na grobu pjeva *Lacrymosu*". O stotoj obljetnici velebnoga djela 1974. godine bila je solistica u milanskoj Scali uz Claudia Abbada. Karizmatični Zubin Mehta bio je dirigent svečane izvedbe Brucknerova *Te Deuma* u Vatikanu 1972. kada je među solistima koji su pjevali papi Pavlu VI. bila i naša umjetnica. Ona je i jedna od omiljenih pjevačica Herberta von Karajana s kojim osim na opernoj sceni često surađuje i na koncertnom podiju u izvedbama Bachove *Muke po Mateju* i Beethovenove *Misse solemnis*.

I konačno, još jedno veliko dirigentsko ime, možda najveće u ovome dijelu karijere naše umjetnice, ime je njemačkog dirigenta i orguljaša, najvećeg autoriteta za Bachovu glazbu u 20. stoljeću Karla Richtera. U razdoblju 1977. – 1981. gotovo sve velike produkcije Karla Richtera i njegova Bach zbora iz Münchena vezane su uz sudjelovanje naše umjetnice. *Muka po Mateju* u Beču, *Muka po Ivanu* i Händelov *Mesija* u Münchenu, Mendelssohnov *Elias* u Hamburgu, *Božićni oratorij* i *Velika misa u h-molu* u Salzburgu, Zagrebu i Varaždinu, tek je dio zajedničkog puta dvoje umjetnika koji su se savršeno razumjeli. "Ne mogu zamisliti ljepšu Bachovu frazu od one koju pjeva Ruža Pospiš-Baldani...", pohvala je koju je K. Richter izrekao o našoj umjetnici. Godine 1981. u spomen pokojnom dirigentu nastupila je u Münchenu pod ravnanjem Leonarda Bernsteina.

Uz spomenute naslove koncertni repertoar Ruže Pospiš-Baldani obuhvatio je i Brahmsovu *Alt-rapsodiju*, *Stabat Mater* Pergolesija i Dvořaka, *Judu Makabejca* Händela, Beethovenovu *Devetu simfoniju*, Mahlerovu *Pjesmu o zemlji* i cikluse *Pjesme mrtvoj djeci* i *Dječakov čarobni rog*, Schumannov ciklus *Ljubav i život žene*, *Vespro della Beata Virgine* Monteverdija, *Theresienmesse* Haydna, pjesme Mahlera i Zemlinskog, ali i zagorske i međimurske popijevke. Još jedan zaštitni znak umjetnice postaje arija *Ombra mai fu* iz Händelove opere *Xerxes* koju pjeva nebrojeno puta, često uz Zagrebačke soliste, a godine 1993. uz orguljsku pratnju Anđelka Klobučara u Varaždinskim Toplicama prigodom posvećenja orgulja u crkvi sv. Martina. U kasnu jesen 1991. godine u vrijeme najžešćeg razaranja Hrvatske, na zgarištu crkve u Pokupskom pjeva *Tihu noć* kao Božićnu čestitku Hrvatske televizije Euroviziji. Iste godine u prosincu u opkoljenom Dubrovniku sudjeluje u praiizvedbi oratorija *Istina o Gradu slobode* skladatelja Đele Jusića na tekstove msgr. Želimira Puljića, biskupa dubrovačkog i pjesnika Luke Paljetka.

Sve pobrojano, ali i još mnogo toga navedenog tvori doista čudesnu karijeru koja je bila svjetska ali je ostala i hrvatska u brojnim opernim i kon-

certnim nastupima, osim u Zagrebu, Dubrovniku i Varaždinu, i u Osijeku, Požegi, Splitu, Rijeci, Puli, Krapini... Uvijek se odazivala pozivima osjećajući posebnu odgovornost pred "svojom" varaždinskom publikom. Tako je bilo i 2006. za posljednjeg nastupa na Varaždinskim baroknim večerima kada se oprostila od svoje najvjernije publike, u gradu u kojem je prvi put zapjevala i u njemu mudro zatvorila krug svoje uistinu zlatne karijere. Dugogodišnja predsjednica Crvenoga križa Hrvatske održala je i mnoge humanitarne koncerte kao istinski domoljub i veliki čovjek uvijek spreman pomoći.

U ličnosti naše nacionalne prvakinje sjedinile su se odlike iznimne osobe i umjetnice. Rodila se s prekrasnim glasom koji je oplemenila dugim i ustrajnim radom, odgovornošću i velikim profesionalizmom. Karijeru je obilježila vijencem sjajnih uloga, uvijek pomno birajući repertoar, realno sagledavajući svoje najbolje mogućnosti, ostajući vjerna savjetu profesorice Marije Borčić: "Pjevaj s kamatama". Zbog toga se i održala tako dugo na svjetskoj sceni uživajući simpatije i poštovanje ne samo publike nego i brojnih kolega i suradnika. I sve ono što je držala dobrim za sebe nesebično je kao pedagoginja na Muzičkoj akademiji u Zagrebu prenosila svojim studentima, a to čini i danas u zasluženoj mirovini pomažući mladim pjevačima koji traže njezino znanje, iskustvo i savjet.

Samozatajna, skromna, ni malo sklona publicitetu, Ruža Pospiš-Baldani tijekom cijele karijere bila je i ostala obiteljski čovjek, odana supruga i majka dvojici sinova. Svjetsku karijeru nikada nije pretpostavila obiteljskom životu, sa svih putovanja i turneja hrlila je u Zagreb i to je zacijelo i jedan od razloga njezine, s obzirom na svjetsku slavu, ne odveć brojne diskografije. Ostali su, ipak neki zapisi o tom prekrasnom, pastoznom glasu, uzornoj legato frazi, ujednačenoj boji koja je podjednako toplo zvonila u svim položajima njezina instrumenta, o interpretaciji koja je uvijek poštovala autora, o snazi izričaja koji je bio podjednako uvjerljiv u tumačenju različitih skladateljskih stilova. Poznate su cjelovite snimke koje su zabilježile glas Ruže Pospiš-Baldani: *Nerone A. Boita*, *Vestalka G. Spontinija*, *Trubadur*, *Aida*, *Krabuljni ples* i *Oberto Verdija*, *Carmen Bizeta* i *Deveta simfonija* Beethovena uz Berlinsku filharmoniju i Herberta von Karajana, kao i domaća izdanja opernih arija, Bachova djela uz Zagrebačke soliste, međimurske popijevke, Händelov *Mesija* i Mahlerov ciklus *Pjesme mrtvoj djeci*. Njezino je ime uvršteno u leksikon "Who's Who in Music" 1972. godine. Među mnogim priznanjima koje je umjetnica dobila treba istaknuti nagrade "Milka Trnina", "Vladimir Nazor", "Orlando", "Josip Štolcer-Slavenski", "Ivan Lukačić", "M. Radev – V. Ruždjak", "Lovro pl. Mata-

čić", „Vijenac“ Marije Ružičke-Strozzi, „Zlatna lira“, te priznanje "Amici della Scala Lira d'Argento". Za životno djelo nagrađena je nagradama "Vladimir Nazor", "Hrvatsko glumište", "Porin", Grada Zagreba, Grada Varaždina, Varaždinske županije i Varaždinskih baroknih večeri. Nositeljica je odličja Red Danice hrvatske s likom Marka Marulića i Red Danice hrvatske s likom Katarine Zrinske.

O ličnosti Ruže Pospiš-Baldani možda najbolje svjedoči rečenica koju je izrekla u New Yorku kada su joj s ponosom pokazivali staru zgradu Metropolitan opere: "Ja sam u Toplicama išla u školu koja je starija od Amerike!"

SAŽETAK

HRVATSKA PRIMADONA RUŽA POSPIŠ-BALDANI

Mezzosopran Ruža Pospiš-Baldani (25. srpnja 1942., Varaždinske Toplice), nacionalna je prvakinja i jedna od najvećih vokalnih umjetnica našega doba. Nakon školovanja u Varaždinu (prof. Ankica Opolski) i na Muzičkoj akademiji u Zagrebu (prof. Marija Borčić) vrlo brzo ostvaruje veliku karijeru u domovini i u inozemstvu. Uz matičnu kuću Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu ostaje trajno vezana, sedam godina prvakinja je Metropolitan opere u New Yorku i stalna gošća Bečke državne opere i Bavarske državne opere u Münchenu. Nastupa u milanskoj Scali, kraljevskoj operi i Teatro de la Zarzuela u Madridu, Teatro Colón u Buenos Airesu, Gran Teatro Liceo u Barceloni, u nekoliko navrata na Salzburškom festivalu i dr. Ostvaruje dugogodišnju suradnju s dirigentima Lovrom pl. Matačićem, Herbertom von Karajanom i Karlom Richterom, nastupa pod vodstvom Zubina Mehte, Leonarda Bernsteina, Wolfganga Sawallischa, Karlosa Kleibera i mnogih drugih. Njezini su partner Placido Domingo, Luciano Pavarotti, José Carreras, Richard Tucker, Nicolai Gedda, Nikolaj Gjaurov, Montserrat Caballé, Renata Tebaldi, Leontyne Price i drugi velikani operne i koncertne scene. Iznimno lijepim glasom, velikom muzikalnosti, sjajnom scenskom pojavom i vrhunskim profesionalizmom ostvaruje bogat repertoar opernih likova među kojima se posebno ističu Gluckov Orfej, Verdijeve Amneris i Azucena, Bizetova Carmen, Saint-Saënsova Dalila, Wagnerovi likovi Fricka, Erda i Brangäne, Gotovčeva Mila Gojsalića i dr. Na koncertnom podiju interpretira mezzosopranske dionice u brojnim djelima Verdija, Bacha, Brahmsa, Haydna, Mahlera i dr. Za svoj rad primila je mnoge nagrade i priznanja, među ostalim Nagradu za životno djelo "Vladimir Nazor", Nagradu za svekoliko djelovanje Hrvatskog glumišta te nagradu "Ivan Lukačić" Varaždinskih baroknih večeri.

Ključne riječi: nacionalne prvakinja; školovanje; karijera; repertoar; partneri; dirigenti; redatelj; diskografija; nagrade i priznanja.

SUMMARY

CROATIAN DIVA RUŽA POSPIŠ-BALDANI

The famous mezzo-soprano Ruža Pospiš-Baldani (25 July 1942, Varaždinske Toplice), is the national diva and one of the greatest vocal artists of our time. Following education in Varaždin (with Professor Ankica Opolski) and at the Music Academy in Zagreb (Professor Marija Borčić), she swiftly reached tops of her grand career in the country and abroad. She remained continuously connected to her home institution, the Croatian National Theatre in Zagreb. For seven years she was the lead of the New York Metropolitan Opera, a standing guest to the Vienna National Opera and the Bavarian National Opera in Munich. She performed at the Scala in Milan, the Royal Opera and the Teatro de la Zarzuela in Madrid, Teatro Colón in Buenos Aires, Gran Teatro Liceo in Barcelona, and, in several occasions at the Salzburg Festival. Throughout the years she established a long-term relationship with conductors like Lovro pl. Matačić, Herbert von Karajan and Karl Richter. She performed with Zubin Mehta, Leonard Bernstein, Wolfgang Sawallisch, Karlos Kleiber and many others. Her partners were Plácido Domingo, Luciano Pavarotti, José Carreras, Richard Tucker, Nicolai Gedda, Nikolaj Gjaurov, Montserrat Caballé, Renata Tebaldi, Leontyne Price and other grand performers of the opera and concert scene. Her beautiful voice, extraordinary musicality, grand scenic performance and top professionalism she has presented a wide repertory of opera characters, of whom the best known are Gluck's Orpheus, Verdi's Amneris and Azucena, Bizet's Carmen, Saint-Saëns' Dalila, Wagner's characters of Frick, Erd and Brangän, Gotovac's Mila Gojsalića, etc. At the stage she interpreted the mezzo-soprano parts in numerous works of Verdi, Bach, Brahms, Haydn, Mahler, etc. She received awards for her successful work, of which the most famous are the life-award "Vladimir Nazor", the award of Hrvatsko glumište (Croatian Theatre Stage) and the award "Ivan Lukačić" of the Varaždin Baroque Evenings.

Key words: national diva; education; career; repertory; partners; conductors; discography; awards.